

УДК 2-774:17.026.2]341.223.2(477-074.(470))(477.41-21Ірпінь)

DOI: 10.17721/2413-7065.4(93).2024.317565

«МЕЖІ РЕЛІГІЇ ПРОСТО СТЕРЛИСЬ...»¹:
МІЖКОНФЕСІЙНА СОЛІДАРНІСТЬ ГРОМАДИ М. ІРПЕНЯ
В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ КИЇВЩИНИ

Олександр КОЛОМІЙЧУК
orcid.org/0000-0003-2865-2396

кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу
«Український етнологічний центр»
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України
email: kolsasha7@gmail.com

Анотація. Висвітлено приклади міжконфесійного діалогу та солідарності християнських громад м. Ірпня під час російського вторгнення у лютому – березні 2022 р. та в період звільнення Київщини. Проаналізовано форми міжконфесійної взаємодії у соціальній, релігійно-обрядовій, громадсько-культурній сферах. Продемонстровано, що розбіжності у догматичній та богослужбовій традиції релігійних громад м. Ірпня не стали на заваді міжконфесійній згуртованості та взаємодопомозі у період ворожої окупації, а на перший план вийшли основоположні цінності християнського віровчення.

Ключові слова: релігійні громади, міжконфесійний діалог, християнський, церква, Ірпінь, Ірпінська Біблійна Церква, війна, життя.

Постановка проблеми. Нова фаза російсько-української війни, що розпочалася 24 лютого 2022 р., спровокувала чимало різноманітних процесів та викликала подекуди докорінні зміни, що охопили як матеріальну, так і духовну сфери життєдіяльності українського соціуму. Мабуть, у нашій країні, а нерідко і поза нею, не залишилося жодної людини, яка б за період повномасштабного ворожого вторгнення не звернулася до переосмислення базових та найбільших цінностей власного життя. Персональний та колективний досвіди осіб, які пережили воєнні події в Україні, засвідчують, що перед лицем страшної небезпеки міжособистісні незгоди, ба більше, конфлікти й суперечки відходять на

задній план, тобто те, що до цього часу роз'єднувало й ділило передусім на ментально-психологічному рівні, в надважких умовах війни визнається несуттєвим. Схожі процеси екстраполюються й на соціокультурну мозаїку українського суспільства, зокрема його релігійне життя, в якому у драматичні й відповідальні перші місяці відкритої війни не бракувало єдності попри усю розмаїтість. Зриму солідарність і толерантність у трагічний час випробувань продемонстрували релігійні громади різних християнських конфесій у м. Ірпені Бучанського району Київської області, що увиразнено у колективній пам'яті та травматичному персональному досвіді їхніх представників.

¹ Фраза належить авторству о. Василя Чудійовича – адміністратора церкви Святого Апостола і Євангелиста Луки УГКЦ в м. Бучі Київської області.

Аналіз джерел, останніх досліджень і публікацій. Основу цієї статті склали усноісторичні матеріали, зафіксовані від представників різних християнських конфесій м. Ірпеня в межах виконання дослідницького проекту «Сучасне воєнне повсякдення громад Київщини: культурно-антропологічний вимір», завдяки гранту Національної академії наук України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених НАН України для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки 2024–2025 рр. З метою простежити релігійну ситуацію та воєнні досвіди членів християнських громад м. Ірпеня впродовж червня – вересня 2024 р. було проведене дослідження із застосуванням методів польових етнографічних експедицій (5 виїздів), а також методу включеного спостереження під час паломницької християнської молодіжної мандрівки до вказаного населеного пункту у жовтні 2022 р. У результаті здійснених експедиційних поїздок 2024 р. було зафіксовано свідчення 12 очевидців російсько-української війни, що належать до різних християнських конфесій м. Ірпеня, а головне – греко-католицької та протестантської. Інтерв'ю зі свідками російського збройного вторгнення на Київщину засвідчили їхню персональну незламність у подіях воєнного часу, виразили індивідуальні життєві цінності та пріоритети, що стали визначальними для релігійних громад м. Ірпеня у цивільному спротиві окупації.

Важливим аналітичним джерелом для розуміння релігійної ситуації в Україні воєнної доби, різних аспектів її поліконфесійності та міжконфесійних взаємин є результати соціологічного дослідження «Релігія і

Церква в українському суспільстві: 2000–2023 рр.», проведеного Центром Разумкова у листопаді 2023 р. [20].

Означена тема іще не була предметом окремого дослідження. Проте українські вчені цікавились станом міжконфесійних взаємин в Україні впродовж тривалого періоду. Значний інтерес в українських релігієзнавців викликають проблеми, пов'язані із конструюванням концепцій та вибудовуванням позицій у справі міжконфесійного діалогу у глобальному масштабі [22; 23; 27]. О. Горкуша відвела спеціальну увагу богословським аспектам міжконфесійної комунікації в Україні [2]. Толерантності міжконфесійних взаємин присвячені публікації В. Климова [10; 11], А. Колодного [13] та ін.

Розв'язання росією війни у 2014 р. викликало посилення інтересу у колах фахівців до проблеми міжконфесійного діалогу в поліконфесійній Україні [3, с. 6]. У публікаціях Л. Филипович виділено окремі риси релігійної ситуації в Україні у період Революції Гідності; простежено появу міжконфесійних рад, товариств, асоціацій та рухів у світовому масштабі [21]; класифіковано й охарактеризовано різні форми діалогових майданчиків для ведення міжконфесійної комунікації в Україні (у співавторстві з О. Горкушею) [3]. Важливе значення для розуміння трансформацій релігійного життя в Україні після 24 лютого 2022 р. має стаття Л. Филипович та А. Колодного, де у плані нашої теми дослідження цікавими є твердження згаданих учених щодо кардинальної зміни орієнтирів у міжцерковних та міжконфесійних взаєминах у зв'язку з новою суспільно-політичною ситуацією в країні [25]. У нещодавно опублікованій відділенням

релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України колективній монографії під назвою «Георелігійні процеси і конфесійні трансформації в Україні» (Київ, 2023) в одному із розділів (автори – А. Арістова і В. Титаренко) побіжно згадано про екуменічні молитовні практики в умовах воєнного часу в Україні, а також про ініціативи Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за місяць до відкритої російської інвазії [1].

Мета статті – простежити громадський та індивідуальний досвід соціальної комунікації християнських конфесій м. Ірпеня Бучанського району Київської області, виокремивши важливі соціокультурні й церковно-обрядові практики у цьому напрямку. Міжконфесійне єднання та співпраця нерідко визначали подальшу долю частини релігійних спільнот у найкритичніші відрізки часу в період російської збройної інтервенції. Власне, досвід соціальної комунікації та сповідання гуманістичних ідеалів у моменти найбільших воєнних загроз періоду окупації засвідчили ціннісну сутність християнських церков на території м. Ірпеня, відсунули на другий план розбіжності у догматичних постулатах або ж релігійно-обрядових практиках, тим самим визнавши їх лише зовнішнім оформленням своєї деномінації.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що м. Ірпін у релігійному плані виглядає достатньо строка-тим. Тут діють громади, що сповідують християнство, іслам, буддизм, іудаїзм. Християнство представлено усіма конфесіями, причому до початку широкомасштабного російського вторгнення протестантизм тут був у домінуючому

становищі. Відповідно до інформації Ірпінської міської ради у 2022 р. в м. Ірпені було зареєстровано близько 16 християнських релігійних громад [17]. За цим показником в м. Ірпені приблизно удвічі менше християнських релігійних громад, аніж, для прикладу, в окремих містах західноукраїнського регіону, що традиційно є більш насиченим у плані густоти таких спільнот [19]. Приміром, у м. Коломиї Коломийського району Івано-Франківської області, кількість населення якого становить понад 60 тис. осіб (як і м. Ірпеня), за інформацією управління культури та туризму Коломийської міської ради станом на жовтень 2024 року нараховується близько 30 релігійних громад християнського віросповідання.

Вказана поліконфесійність м. Ірпеня, щільне й компактне розташування значної кількості релігійних громад у місті не стали на заваді об'єднанню зусиль у справі порятунку людського життя у перші дні та тижні російської збройної інтервенції у 2022 р., а, навпаки, підготували ґрунт для його надійної реалізації. Помітну роль у цьому відіграла одна із протестантських церков містечка – Ірпінська Біблійна Церква (далі – ІБЦ). ІБЦ із початком широкомасштабного російського вторгнення спершу приймала місцевих мешканців у підвальних приміщеннях, де було облаштоване укриття, а згодом почала працювати як волонтерський центр із планомірної евакуації цивільного населення. На початку березня, коли третина міста була вже окупована російськими військами, ІБЦ перетворилася фактично в єдиний транзитний пункт, через який була можлива евакуація містян. Цьому посприяла і зручна географічно-територіально локація церкви у південній частині Ірпеня, а

саме розташування по вул. Соборній, що тягнеться на виїзд із міста у бік с. Стоянки та є єдиним можливим автомобільним маршрутом у напрямку Романівського мосту².

Аналізуючи волонтерський досвід вірян і пасторів Ірпінської Біблійної Церкви, віднаходимо чимало прикладів міжконфесійної взаємодії та солідарності, цінні якій на тлі тодішніх військових подій просто немає. В цьому контексті доречно згадати про координацію евакуації мирян парафії Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ, храм якої знаходиться у північній частині міста на відстані понад 3 км від ІБЦ. Пригадуючи виїзд власних парафіян із міста, парох церкви Різдва Пресвятої Богородиці о. Мирослав Латинник описує це у дрібних деталях власних спогадів, що закарбувались у його пам'яті у печальних «чорно-білих» сюжетах воєнних буднів: *«І ми так, практично, сиділи до 1 березня. [...] Я тоді перший раз виїхав в місто. [...] Так страшно, і нікого немає на вулиці. Перед тим було дуже тепло. [...] А потім – раптово похмуро і похолодало. Я побачив перші «прильоти» і знищені будинки [...] по [вул.] Озерній [...]. Автомобілем потрібно було дуже обережно їхати, щоб не натрапити на нерозірваний снаряд. Під'їжджаю, наприклад, до [магазину] «Фори» [...] на вулиці Центральній, а там велика черга людей за продуктами першої необхідності. Це вже 1 березня. Люди, які стоять в черзі, сумні. Для мене, наприклад, все стало чорно-біле. Ми приїхали до Ірпінської Біблійної Церкви. В*

цей час людей приймав і організовував евакуацію пастор Станіслав Грунтковський. Він був такий радий, що мене побачив. Він мене обняв. [...] Я йому розказав про нашу ситуацію. Він каже: «Давайте так: маєте годину часу, щоб всіх людей, які перебувають у храмі, перевезти до ІБЦ». І він мені так наголосив: «За годинку часу всіх потрібно перевезти!» Я не пам'ятаю, здається, два чи три рази я їздив за людьми, які знаходилися в храмі. Я всіх перевіз до ІБЦ. Там можна було пообідати і зарядити телефони...» (На прохання співрозмовника текст узгоджено із нормами літературного мовлення)³.

Тут варто додати, що обидві релігійні спільноти були започатковані практично в один час: у 1997 р. – ІБЦ [8], у 1999 р. – парафія Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ [26]. Цьогоріч греко-католицька громада відзначала свій 25-річний ювілей, який (на тлі усього пережитого за два з половиною року) тому є надзвичайно потужним фактором, що гуртує її вірян. Саме частина із них у перші дні війни зуміли виїхати з міста завдяки волонтерській жертвності та вірності загальнолюдським ідеалам представників протестантської громади. І ось ті кілька виїздів до ІБЦ, про які згадував вище у своїх спогадах о. Мирослав, це були миряни греко-католицької громади (загалом близько 30 осіб), які з початком російської інвазії на Київщину до початку березня мешкали у підвальному приміщенні під храмом Різдва Пресвятої Богородиці⁴.

Після звільнення території

² Записав О. Коломийчук 6.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1993 р. н., родом із м. Рівного Рівненської області.

³ Записав О. Коломийчук 17.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від о. Мирослава Латинника, 1979 р. н., родом із м. Сокаля Львівської області.

⁴ Записав О. Коломийчук 17.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від о. Мирослава Латинника, 1979 р. н., родом із м. Сокаля Львівської області.

Київщини від російських військ різні релігійні спільноти м. Ірпеня продовжували підтримувати одні одних. Так, коли 26 квітня 2022 р. настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ о. Мирослав Латинник повернувся до м. Ірпеня з евакуації, він побачив на церковному подвір'ї посічений осколками мін фасад парафіяльного храму, пошкоджені центральні двері до церкви та огорожу довкола, частково поруйнований парафіяльний будинок. Допоки йшов процес усунення завданої шкоди, а також при відсутності у місті комунікацій (електрики, водо- та газопостачання, які повноцінно запрацювали лише у травні), о. Мирослав на запрошення ченців Ордену Серцанів із римо-католицької парафії Святої Терези від Дитяти Ісуса у м. Ірпені перебрався жити до костелу. *«І фактично у священика о. Тадеуша Волоса проживав до середини червня»*, – ділиться пережитим греко-католицький священнослужитель⁵.

Цікаво, що активні миряни парафії Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ в м. Ірпені на початках після відходу російських військ також певний час відвідували місцевий римо-католицький костел, де знаходили можливості для спільної молитви, а відтак – зміцнення власного духовно-емоційного стану. Так, вірянин С пригадує, як він у Страсний тиждень на заклик внутрішнього голосу зайшов до костелу Святої Терези від Дитяти Ісуса, де зустрів римо-католицького ксьондза о. Тадеуша. Опісля С дізнався, що у костелі відновились богослужіння, і впродовж десяти наступних днів він

регулярно бував на тих релігійних відправах, включаючи святкове Пасхальне богослужіння⁶.

Наведені факти міжконфесійного діалогу та взаємодії як на рівні мирян, так і на рівні священнослужителів, а також результати наших польових обсервацій релігійної ситуації в м. Ірпені засвідчують відсутність на цьому терені певної латентної загостреної суперечності поміж римо- та греко-католиками, що в умовах теперішньої війни фіксують сучасні релігієзнавці [25, с. 91]. Соціальна активність обох вищезгаданих гілок Католицької церкви на місцевому ґрунті найбільшого міста Приірпіння демонструє доволі стійку й плідну міжконфесійну толерантність, що проявляється у відвідуванні спільних заходів, комунікації із місцевою громадою та органами влади, координації харитативної діяльності тощо.

Поряд із участю представників різних релігійних громад у спільних богослужіннях міжконфесійна солідарність у період окупації міста нерідко проявлялась також у гуртуванні для спільної молитви удома, особливо коли існувала реальна загроза життю. Для прикладу, таким був спільний молитовний досвід вищезгаданого греко-католика С та його сусідки у багатоквартирному будинку, яка належала до однієї із місцевих протестантських церков. *«І вот эта ж вона молиться – я молюся. Там цей, літаєт – ми молимся. [...] Я приходив до неї. Я в її дома молився, якраз було... до Паски було ж... ой, піст. І я читал еті... псалми читал. От. Кожен день там...»*, – пригадує

⁵ Записав О. Коломийчук 8.10.2022 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від о. Мирослава Латинника під час паломництва молоді м. Києва до м. Ірпеня.

⁶ Записав О. Коломийчук 11.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1967 р. н., родом із присілка Верхов'я Верховського району Орловської області росії.

мирянин парафії Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ⁷.

Справа міжконфесійного діалогу та тісної взаємодії між релігійними громадами м. Ірпеня продовжилась уже в умовах поступової реанімації суспільно-культурного життя краю. Треба сказати, що така співпраця відбувається у руслі загальноукраїнських процесів, коли завдяки старанням багатьох структур (державних, наукових, релігійних, громадських) спершу започатковуються, а згодом активно використовуються різні майданчики для ведення міжконфесійної комунікації. Цей факт, на думку релігієзнавців, засвідчив перехід міжконфесійного діалогу в сучасній Україні від стихійної до мережевої стадії [3, с. 8]. Так, у червні 2023 р. державними та регіональними органами влади спільно із уповноваженими представниками Київської обласної Ради Церков та релігійних організацій, що діє при Київській обласній військовій адміністрації, також за участю представників різних релігійних громад та інституцій було проведено відкриту дискусію на тему «Релігійні організації під час війни: приклади згуртованості та ризику для стійкості». Під час відкритого обговорення слово було надане і о. Мирославу із парафії Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ, який ознайомив усіх присутніх та широку громадськість із функціонуванням у місті Ірпені **Міжконфесійної ради церков Ірпеня і Приірпіння**, яка була започаткована ще у 2014 р. У рамках цього громадського органу, що скликається раз на місяць

і куди входять усі християнські конфесії міста, священнослужителі відповідних церков та релігійних громад координують соціальне служіння у формі допомоги коштами чи ремонтними роботами для відбудови пошкоджених або ж зруйнованих помешкань власних вірян, організації роздачі продуктових наборів та різної гуманітарної допомоги потребуючим тощо [18].

Помітну роль у колективній координації соціальних ініціатив у рамках релігійних громад м. Ірпеня, в т. ч. організації та застосуванні як інструменту вищезгаданої міжконфесійної ради, відіграла Ірпінська Біблійна Церква (старший пастор – Микола Романюк)⁸. Подібна практика, на наш погляд, слугує прикладом толерантної міжконфесійної комунікації та взаємодії у справі повоєнної відбудови України [9].

Як зазначають сучасні дослідники, у період воєнного часу головною стає соціальна значимість міжрелігійного діалогу, адже релігія виходить за вузькі межі своєї функціональності, вона переростає в дієвий чинник налагодження порозуміння між людьми в ім'я спасіння людства [3, с. 5]. У цьому плані важливою формою соціальної активності Міжконфесійної ради церков Ірпеня і Приірпіння є організація та проведення так званих молитовних сніданків. Подібна практика є доволі поширеною у США та країнах Європи, а в Україні такий захід вперше було проведено у 2011 р. у м. Києві [6]. На території Ірпінської міської громади традиція **молитовних**

⁷ Записав О. Коломийчук 11.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1967 р. н. ...

⁸ Записав О. Коломийчук 6.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1993 р. н., родом із м. Рівного Рівненської області; записав О. Коломийчук 17.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від о. Мирослава Латинника...

сніданків була започаткована у травні 2021 р. в стінах Ірпінської Біблійної Церкви [7]. У цьому першому молитовному сніданку взяло участь понад 80 мешканців і гостей міста [16]. Як тоді, так і тепер, такі молитовні сніданки в м. Ірпені – це завжди неформальні зустрічі, що об'єднують представників різних християнських церков та конфесій, іноді й інших релігій, представників органів місцевого самоврядування, держслужбовців, освітян, викладачів, громадських діячів та волонтерів, представників бізнесу тощо. Неодмінною складовою зустрічей є спільна молитва усіх присутніх на заході, цитування уривків із Святого Письма, виконання традиційного духовного християнського гімну «Боже великий, єдиний» тощо. Водночас, як стверджують представники Ірпінської Біблійної Церкви, «для участі в молитовному сніданку не обов'язково бути релігійною людиною, важливо бути відкритим до знайомства, спілкування і спільної дії» [16]. Також на перших подібних заходах у межах Ірпінської міської громади ще у довоєнний період нерідко обговорювали плани та накреслювали перспективи розвитку на прийдешній рік, зокрема у сфері культури. Власне, саме тому й були заплановані два молитовних сніданки на рік: на першому мали визначати пріоритетні напрямки розвитку, на другому – підбивати певні підсумки роботи [7].

Молитовний сніданок, який відбувся 8 травня 2023 р. і присвячувався Дню пам'яті і примирення, був наповнений дещо іншим змістом, адже проходив в умовах активної фази російсько-української війни та фактично вперше після деокупації Київщини. Під час цього заходу лунали молитви за Україну та

українську націю, її доблесних воїнів, як живих, так і тих, що віддали своє життя у боротьбі за Батьківщину, а також за родини полеглих захисників, за Перемогу України тощо [14].

Варто зазначити, що частина дослідників релігійної картини України нерідко підкреслює відвертий пацифізм протестантських церков в Україні, де їхні представники зосереджуються виключно на соціальних проектах, що спрямовані на підтримку постраждалих [15, с. 80]. Так само відомо, що Всеукраїнський Союз Церков евангельських християн-баптистів досі не оприлюднив окремої заяви з офіційною позицією щодо військової агресії росії проти України [15, с. 81]. Проте зауважимо, що деякі віряни ІБЦ попри заборону у власному віровченні тримати у руках зброю несуть службу у лавах Збройних сил України, а тому вже через свою активну позицію виборюють не просто мир, а перемогу у війні проти росії. Про чин і доблесть цих людей сьогодні нагадують пам'ятні світлини на одній із стін їхньої церкви.

Треба відзначити також важливу роль Міжконфесійної ради церков Ірпеня і Приірпіння у процесах соціальної інтеграції та психоемоційної підтримки громадян, які втратили власну домівку. Зокрема, у червні 2022 р. представники міжконфесійної ради разом із волонтерами відвідали санаторій «Дубки», де проживають мешканці м. Ірпеня, чие житло було зруйноване в результаті бойових дій, що точились у місті [12]. Ось як пригадує той день греко-католицький священник о. Мирослав Латинник: *«На зустрічі були присутні: священнослужителі місцевих римо- і греко-католицької церков, православної церкви та ІБЦ.*

Ми відвідали тих людей і з ними спільно провели час. Був організований такий пікнік-вечеря, на якому ми співали, спілкувалися, жартували». (На прохання співрозмовника текст узгоджено із нормами літературного мовлення)⁹.

Зазначимо, що різні форми соціального служіння християнських церков і їхніх релігійних громад із суспільної точки зору є невід'ємним і одним із найважливіших компонентів у діяльності таких інституцій. Про це, зокрема, свідчать моніторингові результати соціологічних досліджень Центру Разумкова, де більша частина опитаних вказала, що провідне або важливе місце в діяльності церкви, релігійного об'єднання має посідати саме соціальне служіння, допомога людям та їх підтримка [20, с. 13].

Міжконфесійна взаємодія в м. Ірпені у період після деокупації Київщини проявилася також і в не менш важливому складнику повоєнного відновлення поруйнованих війною архітектурних об'єктів, зокрема ремонті та відбудові помешкань. Власне, про це з особливою теплотою згадують представники релігійної громади ІБЦ. Один із молодих пасторів цієї церкви й активний волонтер періоду окупації міста пригадує епізод із власного життя після звільнення Ірпеня, коли за допомогою у справі ремонту даху власного помешкання до ІБЦ звернувся о. Андрій Ключев – настоятель храму святого Миколая Мирлікійського Чудотворця Православної Церкви України (далі – ПЦУ), що функціонує при Державному податковому університеті. Надалі тісна співпраця пастора і

православного священика переросла у дружні взаємини та обопільне відвідання богослужінь: «І до цих пір ми з отцем Андрієм в дуже близьких стосунках, ми дружимо. Ми деколи до нього в церкву на службу приходимо, інколи він до нас. Тобто, якби... Якщо раніше, можливо, мидесь рідше спілкувалися, то зараз спільна біда заставила нас, як пастора і священика, знайти не те, що нас роз'єднує, да, відмінності якісь в вірі, а те, що є спільним»¹⁰.

Потрібно зауважити, що подібне тяжіння протестантських громад до міжконфесійного діалогу не можна розцінювати як прагнення до «первісної єдності християн у формі спільної з'єдиненої церковної структури», а передусім як мирне співжиття різних християнських церков, що ґрунтується на релігійній свободі та свободі совісті [24, с. 55; 62]. Власне, такі принципи витікали а priori із протестантського віровчення, яке з часом, по суті, децентралізувало християнство, принесло релігійне розмаїття у його розвиток. Водночас протестантизм не відмовився від міжрелігійного діалогу та християнського екуменізму, однак запропонував інші горизонти для їх втілення [24, с. 55–56].

Варто підкреслити, що реалії відродження суспільно-культурного й духовно-релігійного життя в м. Ірпені у наші дні нерідко базуються на тих же принципах соціальної солідарності та глибокої емпатії, що й у період надважких днів окупації краю. Перепопи у догматичній та обрядовій сферах абсолютно не протидіють спільним

⁹ Записав О. Коломийчук 8.10.2022 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від о. Мирослава Латинника під час паломництва молоді м. Києва до м. Ірпеня.

¹⁰ Записав О. Коломийчук 6.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1993 р. н., родом із м. Рівного Рівненської області.

екуменічним практикам у середовищі християнських громад міста. Так, у 2023 році, вшановуючи пам'ять усіх загиблих у роковини широкомасштабного російського вторгнення, в одному із храмів ПЦУ відбувся міжконфесійний молебень за мир та припинення війни, де були присутні представники багатьох християнських деномінацій міста¹¹. Пізніше у тому ж 2023 році подібний захід був організований міськими органами влади та представниками різних віросповідань до Дня Незалежності України, де молилися за мир та якнайшвидшу перемогу України [5].

Релігійна толерантність та пошук того, що об'єднує, фіксуються вже у червні 2024 р. в м. Ірпені, де відбулася відкрита бесіда духовних осіб «Про конфесії Ірпеня». Захід був ініційований та проведений Міжконфесійною радою церков Ірпеня і Приірпіння. Його провели у стінах Ірпінської Біблійної Церкви. Учасниками події стали християнські священнослужителі м. Ірпеня: Микола Романюк – старший пастор Ірпінської Біблійної Церкви; о. Андрій Ключев – настоятель храму святого Миколая Мирлікійського Чудотворця ПЦУ; о. Мирослав Латинник – настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці УГКЦ; Валерій Секісов – пастор церкви християн віри євангельської п'ятидесятників «Філадельфія», а також о. Руслан Михалків – ректор Вищої духовної семінарії Пресвятого Серця Ісуса Житомирської єпархії Римо-католицької церкви в Україні (с-ще Ворзель). Кожен із них у доступній формі презентував власну Церкву для присутніх у залі: розповідав

про основні засади віровчення, особливості богослужбової та молитовної практики, поширення конфесії у світі та її відомих представників тощо. Опісля душпастирі відповідали на різноманітні запитання, окреслили напрямки співпраці щодо викликів і проблем воєнного сьогодення. На завершення зустрічі усі спільно помолилися за Україну та її перемогу у війні [4].

Висновки. Події воєнного часу в Україні останніх років спровокували чимало конструктивних процесів, спрямованих на філантропію та міжособистісну солідарність. Із пережитим травматичним досвідом незавершеного минулого прийшли і певні трансформації, що не оминули й релігійної сфери, де у площині міжконфесійної взаємодії відбулися помітні зрушення. Їхню наявність, за матеріалами наших експедиційних інтерв'ювань, можемо поки що констатувати на прикладі релігійних спільнот лише м. Ірпеня, на що, власне, і було спрямоване дослідження. Практики соціального служіння, відбудова поруйнованих помешкань духовенства та вірян, міжконфесійні (екуменічні) молебні за мир в Україні та молитовна солідарність – це ті сучасні явища воєнної доби, що закладають надійний підмурок міжконфесійному діалогу та єднанню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістова, А., Титаренко, В. Геоконфесійні виміри російсько-української війни. *Георелігійні процеси і конфесійні трансформації в Україні*: колективна монографія / за заг. ред. О. Сагана. Київ, 2023. С. 182–192.
2. Горкуша, О. Міжконфесійний

¹¹ Записав О. Коломийчук 6.09.2024 р. у м. Ірпені Бучанського району Київської області від співрозмовника, 1993 р. н. ...

- богословський діалог в сучасній Україні. *Релігія – Світ – Україна*. Колективна монографія в 3-х книгах за науковою редакцією професорів А. Колодного і Л. Филипович. Книга II: *Міжконфесійні відносини поліконфесійної України*. Київ, 2011. С. 25–54.
3. Горкуша, О., Филипович, Л. Міжконфесійний діалог в сучасній Україні: доцільність та ефективність його здійснення в умовах війни. *Українське релігієзнавство*. 2018. № 85. С. 4–16. URL: <https://doi.org/10.32420/2018.85.692>
4. В Ірпені відбулася відкрита бесіда священнослужителів «Про конфесії Ірпеня». *Рупор Київщини*. 10 червня 2024. URL: <https://rupor.com.ua/news/v-irpeni-vidbulasia-vidkryta-besida-sviashchennosluzhyteliv-pro-konfesii-irpenia/>
5. В Ірпені представники різних конфесій разом молились за Україну. *Моя Київщина*. 22 серпня 2023. URL: <https://mykyivregion.com.ua/news/v-irpeni-predstavniki-riznix-konfesii-razom-molilis-za-ukrayinu-foto>
6. В Києві відбувся перший в Україні молитовний сніданок. *Релігія в Україні*. 22 вересня 2011. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/12090-v-kiyevi-vidbuvsya-pershij-v-ukrayini-molitovnij-snidanok-foto.html
7. Вперше в Ірпені відбувся міжконфесійний молитовний сніданок. *ITV*. 13 травня 2021. URL: <https://itvua.tv/news/vpershe-v-irpeni-vidbuvsia-mizhkonfesiynny-molytovnyu-snidanok-video>
8. Ірпінська Біблійна Церква. URL: <https://biblechurch.com.ua/istoriia-tserkvy>
9. Ірпінська біблійна церква отримала відзнаку та премію за благодійність. *Моя Київщина*. 17 січня 2024. URL: <https://mykyivregion.com.ua/news/irpinska-bibliina-cerkva-otrimala-vidznaku-ta-premiyu-za-blagodiinist>
10. Климов, В. Міжконфесійні відносини: їх форми і шляхи толерантизації. *Практичне релігієзнавство*. Колективна монографія / за ред. А. Колодного, Л. Филипович. Київ, 2012. С. 237–256.
11. Климов, В. Проблеми і шляхи толерантизації міжконфесійних відносин. *Релігія – Світ – Україна*. Колективна монографія в 3-х книгах за науковою редакцією професорів А. Колодного і Л. Филипович. Книга II: *Міжконфесійні відносини поліконфесійної України*. Київ, 2011. С. 272–298.
12. «Кожний із нас нехай намагається догодити ближньому: на добро, для збудування» (Рим. 15: 2). *Сторінка «Свято-Миколаївського храму в Ірпені» у мережі «Фейсбук»*. 27 червня 2022. URL: https://www.facebook.com/groups/stnichola/permalink/5219671431449016?locale=ru_RU&_rdr
13. Колодний, А. Практикум із толерантизації міжконфесійних відносин. *Практичне релігієзнавство*. Колективна монографія / за ред. А. Колодного, Л. Филипович. Київ, 2012. С. 294–311.
14. Молитовний сніданок присвячений до «Дня пам'яті і примирення» відбувся в м. Ірпені. 8 травня 2023. *Сторінка «парафії Різдва Пресвятої Богородиці» у мережі «Фейсбук»*. URL: <https://www.facebook.com/share/p/fLJi944MUWyEMgB5>
15. Павленко, П. Дискурс війни в євангельському віровченні у контексті нинішньої агресії Росії проти України (протестантський погляд). *Філософська думка*. 2023. № 1. С. 75–85. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.075>
16. Перший молитовний сніданок в Ірпені. 14 травня 2021. *Сторінка «Ірпінської Біблійної Церкви» у мережі «Фейсбук»*. URL: <https://www.facebook.com/groups/ibc.church/posts/4601900983172794>
17. Релігійні громади – Ірпінь – Ірпінська міська рада. URL: <https://imr.gov.ua/religiyni-hromady>
18. Релігійні організації Київщини під час війни: приклади згуртованості та ризики для стійкості. 9 червня 2023. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/3714565-religijni-organizacii-kiivsini-pid-cas-vijni-prikladi-zgurtovanosti-ta-riziki-dla-stijkosti.html>
19. Релігійні організації в Україні. 21

травня 2024. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3865991-religijni-organizacii-v-ukraini.html>

20. Релігія і Церква в українському суспільстві: 2000–2023 рр. (соціологічне дослідження). Київ, 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/12/19/2023-Religiya-F.pdf>

21. Филипович, Л. Актуальність міжрелігійного діалогу в сучасній Україні. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 301–306.

22. Филипович, Л. Католицька концепція міжрелігійного діалогу: зміна акцентів *Релігія – Світ – Україна*. Колективна монографія в 3-х книгах. Книга I: *Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу*. Київ, 2010. С. 164–172.

23. Филипович, Л. Міжнародний досвід міжрелігійного діалогу. *Релігія – Світ – Україна*. Колективна монографія в 3-х книгах. Книга I: *Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу*. Київ, 2010. С. 153–164.

24. Филипович, Л. Протестантизм та його роль в утвердженні релігійного багатоманіття світу. *Історія релігій в Україні*. 2017. Вип. 27. С. 54–62.

25. Филипович, Л., Колодний, А. Вплив російсько-української війни на трансформацію релігійного життя України. *Буковинський богословський вісник: всеукраїнський часопис*. 2024. № 3. С. 87–95. URL: <https://doi.org/10.37406/3041-1378/2024-3-11>

26. Церква Різдва Пресвятої Богородиці. URL: <https://map.ugcc.ua/view/1467-tserkva-rizdva-presvyatoy-bogorodytsi-mirpin-kyuyvska-oblast>

27. Яроцький, П. Православно-католицький діалог на вселенському рівні. *Релігія – Світ – Україна*. Колективна монографія в 3-х книгах. Книга I: *Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу*. Київ, 2010. С. 172–179.

REFERENCES

1. Aristova, A., Tytarenko, V. (2023). *Geoconfessional Dimensions of the Russian-Ukrainian War. Georeligious Processes and*

Confessional Transformations in Ukraine: Collective Monograph. Kyiv, pp. 182–192. [in Ukr.]

2. Gorkusha, O. (2011). Interfaith Theological Dialogue in Contemporary Ukraine. *Religion – World – Ukraine*. Collective Monograph in Three Books. The Second Book: *Interfaith Relations of Multiconfessional Ukraine*. Kyiv, pp. 25–54. [in Ukr.]

3. Gorkusha, O., Fylypovych, L. (2018). Interfaith Dialogue in Contemporary Ukraine: Expediency and Efficiency of Its Implementation in the Conditions of War. *Ukrainske relihiieznavstvo* (Ukrainian Religious Studies), No. 85, pp. 4–16. [online] Available at: <https://doi.org/10.32420/2018.85.692> [in Ukr.]

4. An Open Conversation of Clergymen “About the Denominations of Irpin” was Held in Irpin (2024). *Rupor Kyivshchyny*, June 10. [online] Available at: <https://rupor.com.ua/news/v-irpeni-vidbulasia-vidkryta-besidasviashchennosluzhyteliv-pro-konfessii-irpenia/> [in Ukr.]

5. In Irpin the Representatives of Different Denominations Prayed Together for Ukraine (2023). *Moia Kyivshchyna*, August 22. [online] Available at: <https://mykyivregion.com.ua/news/v-irpeni-predstavniki-riznix-konfessii-razom-molilis-za-ukrayinu-foto> [in Ukr.]

6. The First Prayer Breakfast in Ukraine was Held in Kyiv (2011). *Relihiia v Ukraini* (Religion in Ukraine), September 22. [online] Available at: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/12090-v-kiyevi-vidbuvsyapershij-v-ukrayini-molitovnij-snidanok-foto.html [in Ukr.]

7. For the First Time, an Interfaith Prayer Breakfast was Held in Irpin (2021). *ITV*, May 13. [online] Available at: <https://itvua.tv/news/vpershe-v-irpeni-vidbuvsia-mizhkonfesiynny-molytovnyy-snidanok-video> [in Ukr.]

8. *Irpin Bible Church*. [online] Available at: <https://biblechurch.com.ua/istoriia-tserkvy> [in Ukr.]

9. Irpin Bible Church Received an Award for Charity (2024). *Moia Kyivshchyna*, January 17. [online] Available at: <https://mykyivregion.com.ua/news/v-irpeni-vidbulasia-vidkryta-besidasviashchennosluzhyteliv-pro-konfessii-irpenia/>

- com.ua/news/irpinska-bibliina-cerkva-otrimala-vidznaku-ta-premiyu-za-blagodiinist [in Ukr.]
10. Klymov, V. (2012). Interfaith Relations: their Forms and Ways of Tolerance. *Practical Religious Studies*. Collective Monograph. Kyiv, pp. 237–256. [in Ukr.]
11. Klymov, V. (2011). Problems and Ways to Tolerate Interfaith Relations. *Religion – World – Ukraine*. Collective Monograph in Three Books. The Second Book: *Interfaith Relations of Multiconfessional Ukraine*. Kyiv, pp. 272–298. [in Ukr.]
12. “Let Each of us Please his Neighbor for his Good, to Build him Up.” (Romans 15:2). (27 June 2022). [online] *Facebook Page of St. Nicholas Church in Irpin*. Available at: https://www.facebook.com/groups/stnichola/permalink/5219671431449016?locale=ru_RU&_rdr [in Ukr.]
13. Kolodnyi, A. (2012). Workshop on Tolerance of Interfaith Relations. *Practical Religious Studies*. Collective Monograph. Kyiv, pp. 294–311. [in Ukr.]
14. A Prayer Breakfast Dedicated to the Day of Remembrance and Reconciliation was Held in Irpin. (8 May 8 2023). [online] *Facebook Page of the Parish of the Nativity of the Blessed Virgin Mary*. Available at: <https://www.facebook.com/share/p/fLJi944MUWyEMgB5> [in Ukr.]
15. Pavlenko, P. (2023). The Discourse of War in the Evangelical Doctrine in the Context of Current Russian Aggression Against Ukraine (Protestant Viewpoint). *Filosofska dumka* (Philosophical Thought), No. 1, pp. 75–85. [online] Available at: <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.075> [in Eng.]
16. The First Prayer Breakfast in Irpin. [online] *Facebook Page of the Irpin Bible Church*, May 14, 2021. Available at: <https://www.facebook.com/groups/ibc.church/posts/4601900983172794> [in Ukr.]
17. *Religious Communities – Irpin – Irpin City Council*. [online] Available at: <https://imr.gov.ua/religiyni-hromady> [in Ukr.]
18. Religious Organizations in Kyiv Region during the War: Examples of Cohesion and Risks to Sustainability (9 June 2023). [online] *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3714565-religijni-organizacii-kiivsini-pid-cas-vijni-prikladi-zgurtovanosti-ta-riziki-dla-stijkosti.html> [in Ukr.]
19. Religious Organizations in Ukraine (21 May 2024). [online] *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3865991-religijni-organizacii-v-ukraini.html> [in Ukr.]
20. *Religion and the Church in Ukrainian Society: 2000-2023 (Sociological Study)* (2023). Kyiv. [online] Available at: <https://razumkov.org.ua/images/2023/12/19/2023-Religiya-F.pdf> [in Ukr.]
21. Fylypovych, L. (2015). The Relevance of Interreligious Dialogue in Contemporary Ukraine. *Volynskiy blahovisnyk* (Volyn Evangelist), No. 3, pp. 301–306. [in Ukr.]
22. Fylypovych, L. (2010). The Catholic Concept of Interreligious Dialogue: Changing Emphasis. *Religion – World – Ukraine*. Collective Monograph in Three Books. The First Book: *Religion in the World of Cultural and Civilizational Dialogue*. Kyiv, pp. 164–172. [in Ukr.]
23. Fylypovych, L. (2010). International Experience of Interreligious Dialogue. *Religion – World – Ukraine*. Collective Monograph in Three Books. The First Book: *Religion in the World of Cultural and Civilizational Dialogue*. Kyiv, pp. 153–164. [in Ukr.]
24. Fylypovych, L. (2017). Protestantism and its Role in Promoting of Religious Diversity of the World. *Istoriia relihii v Ukraini* (History of Religions in Ukraine), Volume 27, pp. 54–62. [in Ukr.]
25. Fylypovych, L., Kolodnyi, A. (2024). The Impact of the Russian-Ukrainian War on the Transformation of Religious Life in Ukraine. *Bukovynskiy bohoslavskiy visnyk: vseukrainskyi chasopys* (Bukovynian Theological Herald: an all-Ukrainian Journal), No. 3, pp. 87–95. [online] Available at: <https://doi.org/10.37406/3041-1378/2024-3-11> [in Ukr.]

26. *Church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary*. [online] Available at: <https://map.ugcc.ua/view/1467-tserkva-rizdva-presvyatoy-bogorodytsi-m-irpin-kyyvsk-oblast> [in Ukr.]

27. Yarotskyi, P. (2010). *Orthodox-Catholic*

Dialogue at the Universal Level. Religion – World – Ukraine. Collective Monograph in Three Books. The First Book: *Religion in the World of Cultural and Civilizational Dialogue*. Kyiv, pp. 172–179. [in Ukr.]

Summary

“THE BOUNDARIES OF RELIGION HAVE SIMPLY BEEN ERASED...”: INTERFAITH SOLIDARITY OF THE IRPIN COMMUNITY IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN OCCUPATION AND LIBERATION OF KYIV REGION

Oleksandr KOLOMYICHUK

orcid.org/0000-0003-2865-2396

Candidate of Historical Studies, research fellow

of the “Ukrainian Ethnological Center” Department of

M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the NAS of Ukraine

email: kolsasha7@gmail.com

Relevance of the research. The experience of social interaction and the adherence to humanistic ideals in times of the Russian occupation period demonstrated the valuable essence of Christian churches in Irpin, shifting the differences in dogmatic postulates and religious and ritual practices to a secondary level, thus recognising them merely as external forms of their denomination. The echoes of those events, despite their distance in time, still leave their mark on the collective memory and traumatic personal experiences of the inhabitants of the region.

The **purpose** of the article is to highlight the public and individual experiences of social communication of Christian denominations in Irpin, Bucha district, Kyiv region, during the Russian-Ukrainian war.

Conclusions. The town of Irpin, located in the Kyiv region, was religiously diverse at the time of the Russian invasion in February 2022. Christianity was represented by all denominations, with Protestantism holding a dominant position. One of the Protestant churches in the town – the Irpin Bible Church – initially sheltered local residents in its basement rooms, which were equipped as a refuge, at the onset of the open phase of the war. Later, the church operated as a volunteer centre with a planned evacuation of civilians. In early March 2022, the priest of the Greek Catholic parish of the Nativity of the Blessed Virgin Mary addressed the Irpin Bible Church for help with evacuating his parishioners (about 30 people), who had been sheltering in the basement room of the church up to that time.

The local Roman Catholic community also provided support to the residents of Irpin. For some time after the de-occupation of the Kyiv region, the parishioners and clergy of the Greek Catholic community gathered here for prayer. During the period of

gradual restoration of social and cultural life in the town, further interfaith dialogue and cooperation continued within the framework of the Interfaith Council of Churches of Irpin and the Irpin region, which was established in 2014. One of the main tasks of this public body, which includes all Christian denominations of the town, is to coordinate social services in the form of assistance with funds or repair work for the restoration of damaged or destroyed homes of their believers and organise the distribution of food packages and various humanitarian aid to those in need, among other activities.

Keywords: religious communities, interfaith dialogue, Christian, church, Irpin, Irpin Bible Church, war, life.